

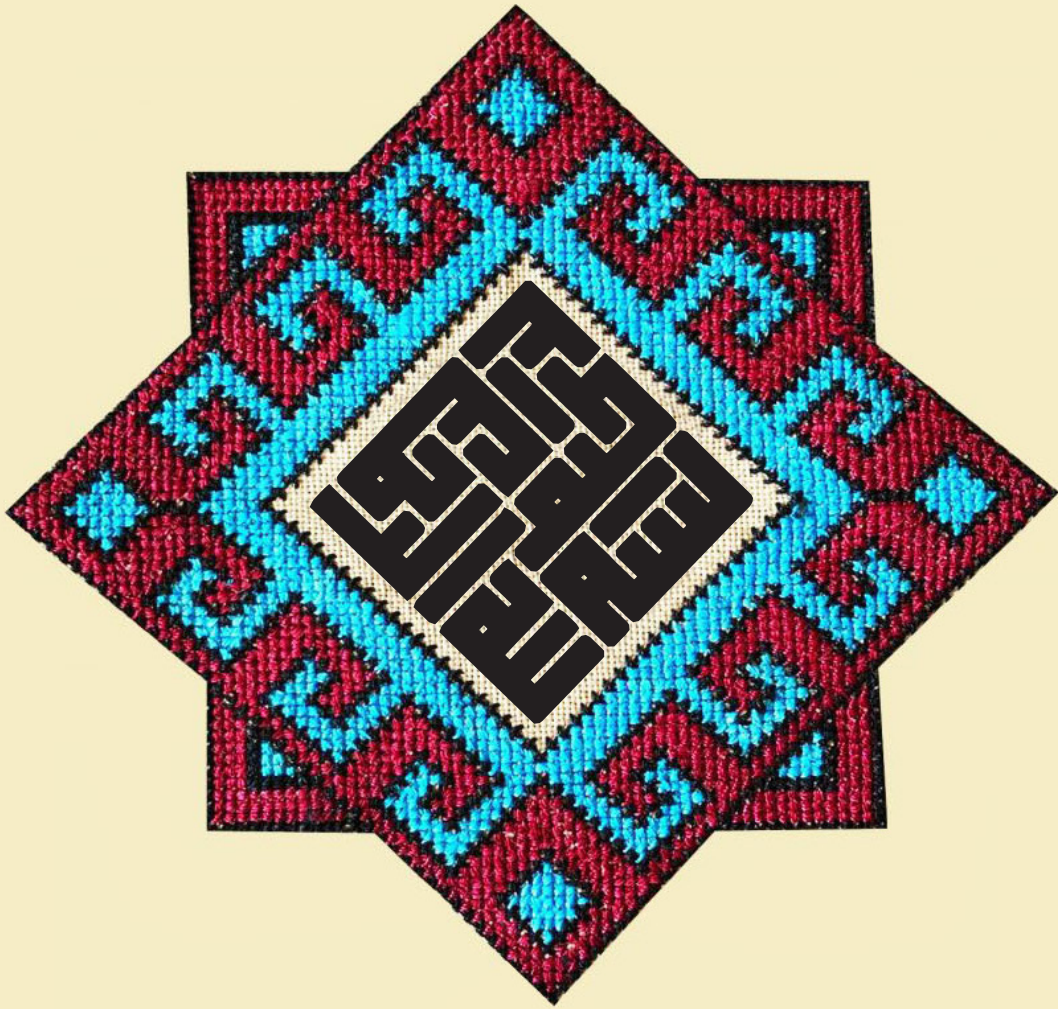
سازمان بهداشت و خانواده
جمهوری اسلامی ایران

تک نگاهیست
اهمّ اقدامات در حوزه حقوق
کودک با رویکرد تحکیم خانواده
دوستدار کودک

۱۳۹۶-۱۴۰۰

دولت دوازدهم

اهمّ اقدامات در حوزه حقوق کودک بار و یکرد تحکیم خانواده دوستدار کودک

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

۱۳۹۶-۱۴۰۰

تحت نظارت و سرپرستی:
معاونت بررسی های راهبردی

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

عنوان اثر:
اهم اقدامات در حوزه حقوق کودک
بارویکرد تحکیم خانواده دوستدار کودک

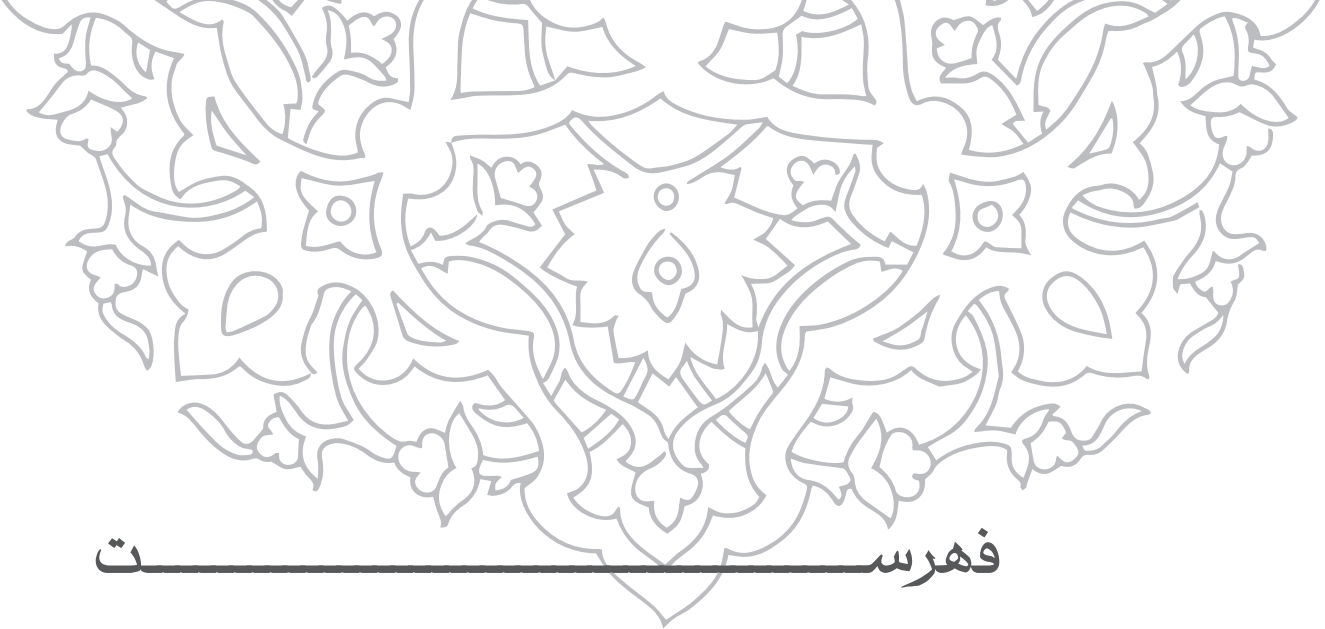
تهیه و تدوین: زهرا جعفری
ناظران: دکتر سوسن باستانی (معاون بررسی های راهبردی)
اشرف گرامی زادگان (مشاور امور حقوقی و مجلس)
مدیر هنری: رضا حصار مقدم

آدرس: خیابان انقلاب، خیابان شهید استاد نجات الهی (ویلا)، بعد از چهار راه سپند، پلاک ۱۶۲

تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۱۴۱۱۵

ایمیل: women@iripo.ir

وب سایت: www.women.gov.ir

فهرس

۹	مقدمه	بخش ۱
۱۱	اصلاح قانون	بخش ۲
۲۳	تدوین اسناد	بخش ۳
۲۵	مطالعات فقهی	بخش ۴
۲۷	اظهار نظر کارشناسی	بخش ۵
۳۱	گزارش‌های بین‌المللی	بخش ۶
۳۳	ترویجی - آموزشی	بخش ۷
۳۵	ارتقاء سیاست‌ها	بخش ۸
۳۷	هم‌افزایی دستگامی	بخش ۹
۴۳	میز خدمت	بخش ۱۰
۴۹	اعلام مواضع	

ریشه

نهاد خانواده، اولین و مهم‌ترین نهاد اجتماع است که فرد انسانی فرآیند اجتماعی شدن را در درون آن آغاز می‌کند، بایدها، نبایدها، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را نخستین بار در این نهاد می‌بیند، می‌شنود و در جانش نهادینه می‌شود؛ لذا خانواده اولین الگوهای رفتاری را در اختیار فرد قرار می‌دهد. بر همین اساس است که خانواده در نظام حقوقی، تربیتی و دینی ما از جایگاه حائز اهمیتی برخوردار است؛ به نحوی که قانون اساسی به عنوان عالی‌ترین قانون کشور در اصل ۱۰ خود اشاره دارد به اینکه تمامی قوانین، مقررات و برنامه‌ریزی‌ها باید در راستای تحکیم خانواده و انسجام روابط

جمهوری اسلامی ایران
وزارت امور زنان و خانواده
اهم اقدامات در حوزه
حقوق کودک با رویکرد تحکیم
خانواده و ستاد کودک

خانوادگی باشد.

از سوی دیگر، نهاد خانواده نقش اولیه در رشد و تربیت کودک و پیشگیری از آسیب‌های فراروی کودکان دارد و لذا هرگونه تصمیم‌سازی، سیاست‌گذاری و برنامه‌نویسی برای پیشگیری، کنترل، کاهش و پایندهی به آسیب‌های اجتماعی، باید با توجه ویژه به نقش نهاد خانواده باشد.

ضمن آنکه این معاونت مطابق بند ۱۳ قسمت ج ماده ۴ آیین‌نامه مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ هیأت وزیران، از اعضای شورای هماهنگی این مرجع محسوب می‌شود و مکلف است تا در انجام وظایف شورای هماهنگی مشارکت جدی داشته باشد و از جمله این وظایف وفق ماده ۲ آیین‌نامه، ارائه پیشنهاد اصلاح قانون و ارزیابی وضعیت حقوق کودک می‌باشد.

بنابر مراتب فوق، معاونت امور زنان و خانواده به جهت صلاحیت ذاتی و مأموریت سازمانی خود که بر برنامه‌ریزی، هماهنگی، دیده‌بانی، رصد و پایش در حوزه زنان و خانواده متمرکز است، موضوع ارتقاء وضعیت کودکان؛ به‌طور عام و کودکان دختر؛ به‌طور خاص را در فهرست اولویت‌های کاری خود قرار داده تا با شناخت دقیق موضوعات مرتبط و پایش کلیه ابعاد تهدیدها و آسیب‌های پیش‌روی کودکان و ضمن تأکید بر نقش خانواده در ایجاد فضای امن برای رشد کودک، جایگاه خانواده را در تأمین منافع عالیه کودکان و ارتقاء وضعیت ایشان تعالی بخشد.

مهم‌ترین اقدامات مربوط به بازه زمانی سال ۱۳۹۶ لغایت ۱۴۰۰ این معاونت در حوزه ارتقاء وضعیت کودکان با تمرکز بر اقدامات حقوقی، بدون قید احصاء، به شرح بندهای آتی می‌باشد.

تدوین لوایح اصلاح قانون

تدوین لوایح اصلاح قانون، از اصلی‌ترین فعالیت‌ها در حوزه کودکان بوده است. معاونت در سال‌های گذشته برای اصلاح یا تکمیل قوانین در حوزه‌های متعدد مرتبط به حقوق کودک تلاش کرده است. تلاش‌هایی که می‌توانند منشأ تغییرات قابل توجه در راستای بهبود وضعیت این گروه از اعضای خانواده باشند.

با این حال، بخشی از این تلاش‌ها، به دلیل موانعی مثل ناهم‌سویی رویکردهای دستگاه‌ها نسبت به حوزه کودک، عدم اولویت‌دهی به لوایح این حوزه، روند طولانی تشریفات قانونی تصویب، مشخص نبودن محل اعتبارات مالی و مشکلات اجرایی به مرحله تصویب قانون نرسیده‌اند. مهم‌ترین این لوایح عبارت از موارد زیر هستند:

۱-۱- تدوین پیش‌نویس سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه کودک

دوران کودکی به لحاظ پایین بودن سن و به تبع آن آسیب‌پذیر بودن جسمی و روانی، مستلزم آن است که از ناحیه سه ضلع حمایتی؛ یعنی خانواده، دولت و جامعه، تحت توجهات حمایت‌گرانه مؤثر و مستمر واقع شود؛ لذا از جمله وظایف هر جامعه در کلیت خود، اتخاذ «سیاست افتراقی دوستدار کودک» می‌باشد. این سیاست باید شاکله خود را بر تحقق و تأمین منافع عالی‌ه افراد زیر ۱۸ سال؛ اعم از منافع جسمی، روانی، عاطفی، اجتماعی، خانوادگی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی بنا نهد و سیر حرکت آن به سمت شکوفا نمودن قابلیت‌های بالقوه و دیعه نهاده شده در کودکان و به ثمر نشانیدن حقوق متعلقه کرامت ذاتی آنها باشد.

قانون‌گذار با امعان نظر شایسته به این موضوع، در ماده ۴۵ قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱ اشعار دارد بر اینکه: «در کلیه تصمیمات دادگاه‌ها و مقامات اجرایی، رعایت غبطه و مصلحت کودکان الزامی است.»؛ یعنی در هر تصمیم اجرایی باید به بررسی این موضوع پرداخت که در بین مجموعه‌ای از راه‌کارها، کدام راه‌کار با اقتضائات، شرایط و ویژگی‌های خاص کودک انطباق بیشتر دارد و لذا بهتر می‌تواند تأمین‌کننده منفعت برای کودک و دفع‌کننده ضرر از وی باشد.

مع الوصف، عنایتاً به آنکه قانون حمایت خانواده در ردیف قوانین عادی کشور قرار دارد و ماهیتاً نمی‌تواند خلاء ناشی از فقدان «سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه کودک» را مرتفع نماید، این معاونت متن پیشنهادی «سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه کودک» را تهیه نمود که در صورت پذیرش و تصویب می‌تواند راهبردهای کلان نظام در حوزه کودک را ترسیم نماید.

۲-۱- تدوین لایحه اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی، مصوب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مربوط به حقوق کودک که باید مورد توجه دستگاه‌های حاکمه و بالاخص دستگاه‌های قانون‌گذار باشد، حوزه «حمایت از کودک در برابر ازدواج» می‌باشد و در این حوزه نیز یکی از مهم‌ترین تدابیر حمایتی و بازدارنده، «تعیین حداقل سن قانونی ازدواج» است. با عنایت به اهمیت چند بعدی موضوع مقابله با ازدواج‌های زودهنگام، قانون‌گذار در مقام انسداد مبادی ازدواج

زودهنگام، در ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام، تأکید دارد بر اینکه: «عقد نکاح دختر در زیر سن ۱۳ سال تمام شمسی و پسر در زیر سن ۱۵ سال تمام شمسی، منوط به اذن ولی + رعایت مصلحت + تشخیص دادگاه صالح می‌باشد»، اما همانطور که ملاحظه می‌شود این ماده گرچه در مقام مقابله قانونی با ازدواج‌های زودهنگام و اجباری است، لیکن هیچ سنی را به عنوان حداقل سن ازدواج تعیین نکرده است و صرفاً ازدواج دختران و پسران در زیر سنین ۱۳ و ۱۵ سال تمام شمسی را مقید به سه شرط کلی نموده است؛ بدون آنکه تعیین کند کف این سن یا حداقل قطعی سن ازدواج، چه سنی خواهد بود.

این سکوت قانونی، آن هم در یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مرتبط به نهاد خانواده، به نوبه خود، پیامدهای نامبارکی را در پی داشته است که از جمله آن، وقوع ازدواج‌های زودهنگام زیر سنین بلوغ شرعی؛ بالاخص برای دختران بوده است؛ ازدواج‌هایی که چه بسا رسماً در قالب عقد نکاح، ولی در عمل برای حصول مقاصد دیگر؛ از جمله رهایی پدر دختر از بدهی یا فقر و تنگدستی بروز و ظهور یافته و به تبع، جسم و روان کودک دختر را در معرض تهدید قرار داده و وی را وارد معادله‌ای نموده است که آن معادله و پیچیدگی‌های ناشی از آن، با اقتضائات دوران کودکی و مآلاً با منافع و مصالح کودک مزبور ناسازگار بوده است.

بنابراین و با عنایت به ارتباط تنگاتنگ بین حداقل سن ازدواج و تحکیم بنیان خانواده و استواری روابط اعضای آن که از تصریحات مؤکد اصل ۱۰ قانون اساسی است، این معاونت «لایحه اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی، مصوب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام» را با هدف کلان صیانت از نهاد خانواده؛ به‌طور عام و حمایت از کودکان دختر؛ به‌طور خاص، تهیه و جهت طی تشریفات قانونی تقدیم دولت داشت؛ لیکن لایحه در دولت به تصویب نرسید.

۳-۱- تدوین لایحه اصلاح قوانین ناظر بر مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان

دولت‌ها ملزم هستند تا در تعیین، تعریف و تدوین کلیه سیاست‌ها، قوانین و برنامه‌های توسعه‌ای، «چهار اصل بنیادین حقوق کودک»؛ یعنی ممنوعیت تبعیض علیه کودکان، حق حیات، بقاء و رشد کودک، حق کودک به شنیده شدن و ضرورت توجه به منافع عالیه کودکان (اعم از جسمی، روانی، عاطفی و اجتماعی) را مورد توجه قرار دهند؛

در این فرآیند حمایتی، مقوله «عدالت کیفری اطفال و نوجوانان» از اهم محوره‌های «حقوق کودک» به شمار می‌آید و در حوزه «عدالت کیفری اطفال و نوجوانان» نیز مباحثی چون «مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان»، «سن مسئولیت کیفری»، «تفکیک بین سن بلوغ از سن مسئولیت کیفری»، «مسئولیت نسبی کیفری» و «مسئولیت کامل کیفری»، از محوره‌های کلیدی عدالت کیفری اطفال و نوجوانان محسوب می‌شوند.

قانون‌گذار همگام با تحولات نوین کیفری، در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، موضوع مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان را بازنگری کرد؛ به این نحو که در «جرایم تعزیری»، بین «حدافل سن مسئولیت کیفری» و «سن بلوغ کیفری»، تفکیک قائل شد و به نوعی «سن مسئولیت کیفری تدریجی و یا تخفیف یافته» را در مورد کودکان دختر و پسر زیر هجده سال مورد شناسایی قرار داد و به تبع آن، «اقدامات تأمینی و تربیتی و مجازات‌های افتراقی» برای این گروه سنی تعریف کرد؛ لیکن در «جرایم موجب حد و قصاص» از رویکرد خود در جرایم تعزیری عدول نمود و «مسئولیت کیفری کامل برای دختران و پسران بالغ زیر هجده سال» را پذیرفت؛

لذا قانون مجازات اسلامی در خصوص مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان «رویکرد دوگانه متعارض» را در نظر گرفته است و گرچه در جرایم تعزیری قائل به تدریجی بودن سن مسئولیت کیفری و مجازات‌های تخفیف یافته برای گروه کودکان می‌باشد، لیکن در جرایم حدی و قصاصی از این رویکرد افتراقی خود که با «توانایی ذهنی کودک» و «قابلیت سزادهی» او تناسب دارد، عدول کرده و قائل به مسئولیت کیفری کامل برای کودکان بالغ زیر هجده سال در این نوع از جرایم شده است. از این حیث، بالاخص پایین بودن سن بلوغ دختران که وفق ماده ۱۴۷ این قانون، نه سال تمام قمری است، موجب تفاوت در سزادهی آنها شده است و ضمن آنکه مسأله اساسی این است که چگونه می‌توان پذیرفت که برای مثال، یک دختر ده ساله همانند یک فرد بزرگسال، به لحاظ رشد و تکامل ذهنی و بلوغ فکری، قادر به «درک ماهیت جرم» و «پذیرش نتایج قانونی حاصل از عمل مجرمانه خود» باشد!!! که حال بتوان مجازات‌های حدی و قصاصی را در مورد وی اعمال کرد!!!

بنابراین با توجه به اهمیت صیانت از منافع عالیه کودکان زیر هجده سال به طور عام و کودکان دختر زیر هجده سال به طور خاص و با عنایت به ضرورت «وحدت رویکرد سیاست جنایی در حوزه مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان»، معاونت «لایحه اصلاح مقررات ناظر بر مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان در قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ با الحاقات بعدی» را تهیه و تدوین و جهت طی تشریفات قانونی تقدیم دولت کرد که اکنون در نوبت بررسی کمیسیون لوایح قرار دارد.

۱-۴- تدوین لایحه اصلاح تبصره ماده ۲۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بدسرپرست و بی‌سرپرست، مصوب ۱۳۹۲/۰۶/۳۱

قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، مصوب ۱۳۹۲/۰۶/۳۱، در حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، دستاوردهای حائز اهمیتی داشته است که بدون قیداحصاء، می‌توان به افزایش سن فرزندخواندگی به ۱۶ سال (ماده ۹)؛ سلب سرپرستی از خانواده‌های بدسرپرست (مواد ۲۴ و ۲۵)؛ ارتقاء دایره شمول سرپرستی به دختران مجرد (بند ج ماده ۵)؛ توجه به حمایت مالی و اقتصادی از فرزندخوانده (ماده ۱۴) و ارتقاء نظارت بر نهاد سرپرستی (ماده ۳۶) اشاره کرد؛ مع‌الوصف به رغم دستاوردهای فوق، تبصره ماده ۲۶

قانون مرقوم^۱، با پیش‌بینی دو حکم متفاوت، موضوع حمایت جامع این قانون از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست را با نقض غرض مواجه نموده است؛ زیرا این تبصره ابتدا بر ممنوعیت ازدواج بین سرپرست و فرزندخوانده؛ چه در زمان حضانت و چه پس از آن، تصریح دارد، اما سپس با قائل شدن به استثنایی کلی، تصریح دارد بر اینکه: «مگر اینکه دادگاه صالح پس از اخذ نظر مشورتی سازمان (سازمان بهزیستی کشور) این امر را به مصلحت فرزندخوانده تشخیص دهد.» از این نظرگاه، حکم قسمت دوم تبصره مذکور مبنی بر ازدواج سرپرست و فرزندخوانده، به جهات متعدد؛ نظیر ناسازگاری با منافع عالیه کودکان و نوجوانان، مغایرت با ارزش‌های اجتماعی جامعه ایرانی و مخالفت با احکام متعدد نظام حقوقی کشور محل ایراد جدی دارد.

بنابراین مراتب و عنایتاً به ارتباط تنگاتنگ این نوع از ازدواج با تحکیم بنیان خانواده و استواری روابط اعضای آن که از تصریحات مؤکد اصل ۱۰ قانون اساسی است، معاونت اصلاح قسمت دوم تبصره ماده ۲۶ قانون مذکور را در قالب «لایحه اصلاح تبصره ماده ۲۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، مصوب ۱۳۹۲/۰۶/۳۱ مجلس شورای اسلامی»، تهیه و تدوین و جهت طی تشریفات قانونی تقدیم دولت کرد. این لایحه موفق به تصویب در دولت نشد.

۱-۵- تدوین لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت

خشونت علیه زنان علت و معلول نقض حقوق انسانی ایشان به شمار می‌رود؛ لذا این معاونت حسب تکلیف قانونی خود مبنی بر ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زنان (که شامل دختران زیر ۱۸ سال نیز می‌باشد) و استیفای حقوق شرعی و قانونی ایشان و ضرورت تدوین قانون خاص برای پیشگیری از خشونت علیه زنان و با هدف جرم‌انگاری مصادیق متعدد این نوع از خشونت، پیش‌بینی دادرسی ویژه برای رسیدگی به جرایم با موضوع خشونت علیه زنان و هماهنگ‌سازی عملکرد دستگاه‌های ذی‌ربط قضایی و اجرایی جهت مقابله منسجم، کارآمد و هم‌سو با مسأله خشونت علیه زنان و حمایت جامع و هدفمند از قربانیان خشونت، بازنگری مجدد و روزآمد کردن لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت را که متن نخستین آن در دولت دهم تهیه و تدوین شده بود، در دستور کار قرار داد؛ ضمن آنکه منشور حقوق شهروندی، مصوب ۱۳۹۵/۰۹/۲۹ رییس جمهوری اسلامی ایران، با توجه شایسته به موضوع مقابله با خشونت علیه زنان، این مهم را در ماده ۵۴ مورد توجه ویژه قرار داد و از این حیث نیز معاونت ملزم شد در چهارچوب وظایف و اختیارات دستگاهی، تحقق حقوق مقرر در این ماده را در اولویت کاری خود قرار دهد. بنابراین مراتب، لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، مهم‌ترین بایسته‌های حمایتی از دختران زیر ۱۸ سال را در

۱ - ماده ۲۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست، مصوب ۱۳۹۲/۰۶/۳۱: «هرگاه سرپرست در صدد ازدواج برآید، باید مشخصات فرد مورد نظر را به دادگاه صالح اعلام نماید. در صورت وقوع ازدواج، سازمان مکلف است گزارش ازدواج را به دادگاه اعلام تا با حصول شرایط این قانون، نسبت به ادامه سرپرستی به صورت مشترک و یا فسخ آن اتخاذ تصمیم نماید. تبصره- ازدواج چه در زمان حضانت و چه بعد از آن بین سرپرست و فرزندخوانده ممنوع است مگر اینکه دادگاه صالح پس از اخذ نظر مشورتی سازمان، این امر را به مصلحت فرزندخوانده تشخیص دهد.»

فصول مربوط به جرم‌انگاری، دادرسی ویژه، تعیین تکالیف دستگاه‌های ذی‌ربط جهت مقابله با خشونت و پیشگیری رشدمدار از بروز رفتارهای خشونت‌آمیز، پیش‌بینی کرد. این لایحه در دولت تصویب و اکنون تشریفات قانونی تصویب در مجلس را سپری می‌کند.

۱-۶- لایحه اصلاح تبصره قانون اجازه افتتاح حساب پس‌انداز برای اطفال، مصوب ۱۳۵۶/۱۱/۳۰

مادران در افتتاح حساب بانکی برای فرزندان زیر ۱۸ سال خود و برداشت از این حساب با موانع قانونی مواجه هستند. قانون‌گذار در تاریخ ۳۰ بهمن ماه ۱۳۵۶ «قانون اجازه افتتاح حساب پس‌انداز برای اطفال» را به صورت ماده واحده، به تصویب رساند. به موجب تبصره ماده واحده مذکور: «مادر می‌تواند به نام فرزند صغیر خود حساب پس‌انداز باز کند و حق برداشت از این حساب تا رسیدن صغیر به سن ۱۸ سال تمام فقط با مادر است.»؛ لیکن با تصویب «قانون عملیات بانکی بدون ربا» در تاریخ ۸ شهریور ماه ۱۳۶۲، مادران در افتتاح حساب و برداشت از آن برای اطفال خود با مشکل محدودیت قانونی مواجه شدند؛ زیرا ماده ۳ این قانون، سپرده‌های بانکی را به دو نوع «قرض الحسنه» و «سرمایه‌گذاری بلندمدت» تقسیم کرد و با این تقسیم‌بندی، عملاً اختیار قانونی مادر در افتتاح حساب و برداشت از آن برای فرزند زیر ۱۸ سال خود، محدود به سپرده‌های قرض‌الحسنه شد.

بنابراین و نظر به مشکلاتی که پیش‌روی مادران؛ بالاخص مادرانی که مسئولیت حضانت و نگهداری فرزندان زیر ۱۸ سال خود را دارا می‌باشند، وجود دارد و آنها را در افتتاح انواع سپرده‌های بانکی برای فرزندان خود با محدودیت‌های قانونی مواجه کرده است و از سوی دیگر نظر به «ضرورت تسهیل قانونی فرآیند تأمین منافع آینده کودکان» و «بهره‌مندسازی کودکان از حمایت‌های مالی والدین در بهترین وجه آن» و نیز در راستای بند (۲) اصل ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی دایر بر «حمایت از مادران؛ بالاخص در دوران حضانت فرزند»، معاونت «لایحه اصلاح تبصره قانون اجازه افتتاح حساب پس‌انداز برای اطفال، مصوب ۱۳۵۶/۱۱/۳۰» را با هدف کلان حمایت از نقش مادری و نیز حمایت از منافع عالی‌ه کودکان، تهیه و تقدیم دولت کرد. این لایحه در دولت تصویب و تقدیم مجلس شورای اسلامی شد.

۱-۷- لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱

یکی از مشکلاتی که مادران؛ بالاخص در دوران حضانت و نگهداری فرزند زیر ۱۸ سال خود و یا فرزند محجور خود با آن مواجه هستند، محدودیت‌های قانونی دامنه «حضانت» و «نگهداری» می‌باشد. در واقع مادران و سایر اشخاصی که به حکم دادگاه، حضانت اطفال به آنها واگذار شده و یا کودکان زیر ۱۸ سال خود را تحت نگهداری دارند، در انجام

اموری؛ مانند ثبت نام فرزند در مدرسه، اجازه به درمان وی به صورت سرپایی و جراحی و یا افتتاح حساب سپرده بانکی (به‌ویژه سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت) برای او، با محدودیت‌های قانونی مواجه هستند؛ به نحوی که در صورت غیبت پدر یا جدپدری و یا در صورت امتناع آنها از همراهی با مادر، حاضن و مسئول نگهداری، عملاً در انجام امور ابتدایی دوران حضانت و نگهداری؛ مانند ثبت نام فرزند در مدرسه، تغییر محل مدرسه در مواقع ضرورت، اخذ مدارک تحصیلی وی و انجام امور مربوط به بهداشت و درمان کودک، با موانع قانونی و مآلاً با بلا تکلیفی مواجه هستند و از دیگر سو، عدم توانایی قانونی مادر و یا حاضن و مسئول نگهداری در انجام امور مذکور و یا تأخیر در اجرای آن، با منافع و مصالح عالی‌ه طفل و نوجوان تعارض دارد و بعضاً وی را از حقوق اولیه خود؛ مانند حق بر آموزش، حق بر سلامت؛ خصوصاً حق بهره‌مندی به‌موقع از خدمات سلامت محروم می‌سازد.

این در صورتی است که انجام این امور، جزء لاینفک زندگی کودکان و از ابزارهای لازم برای حسن انجام حضانت و نگهداری محسوب می‌شوند و ماهیتاً منافاتی با حق ولایت پدر و جد پدری بر اولاد ندارند؛ کما اینکه حضانت و نگهداری بدون برخورداری از اختیارات قانونی لازم برای انجام امور مذکور، در واقع به معنی حضانت و نگهداری با «دست‌های بسته» است و متضرر اصلی آن نیز اطفال و نوجوانان خواهند بود و در کلان قضیه، این محدودیت‌های قانونی می‌تواند در عین حال از علل عدم تمایل دختران به ازدواج و فرزندآوری به شمار روند.

بنا بر مراتب و نظر به «ضرورت روان‌سازی مسیر قانونی حضانت و نگهداری فرزند برای تمامی مادران» و «بهره‌مندسازی کودکان از خدمات و حمایت‌های به‌هنگام حاضن و شخص مسئول نگهداری» و نیز در راستای بند (۲) اصل ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی دایر بر «حمایت از مادران؛ بالاخص در دوران حضانت فرزند» و بند ۷ سیاست‌های کلی خانواده، ابلاغی ۱۳۹۵/۰۶/۱۳ که بر «اصلاح و تکمیل قوانین حوزه خانواده متناسب با نیازها و مقتضیات جدید» تصریح دارد، معاونت «لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱» را با هدف کلان حمایت از «نقش و جایگاه مادری» و نیز «حمایت از منافع و مصالح عالی‌ه صغار و محجورین در دوران حضانت و نگهداری»، تهیه و جهت طی تشریفات قانونی تقدیم دولت داشت. این لایحه اکنون در نوبت بررسی کمیسیون لوایح دولت قرار دارد.

۱-۸- لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۱۱۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۰۲/۰۲

تأمل در نظام حقوقی کشور مؤید قوانینی است که هر یک، به نوعی، دربردارنده «رویکرد ارفاقی» نسبت به «والدین کودک‌آزار» می‌باشند؛ در همین خصوص وفق بند (۵) ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی، ضرب و جرح متعارف فرزند (یا تنبیه بدنی متعارف فرزند) از مصادیق عدم مواظبت و انحطاط اخلاقی والدین یا یکی از آنها محسوب نمی‌شود؛ ماده ۱۱۷۹ قانون مدنی نیز، به صراحت، حق تنبیه طفل را برای والدین به رسمیت شناخته است و اشاره دارد به اینکه ابوبین حق تنبیه طفل خود را در حدود تأدیب دارند؛ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ نیز در همراهی با قانون مدنی، وفق بند (ت) ماده ۱۵۸ خود، اشاره دارد به اینکه چنانچه اقدامات والدین و اولیای قانونی و سرپرستان کودک طبق قانون جرم

باشد، لیکن به شکل متعارف و در چهارچوب حدود شرعی به منظور تأدیب یا حفاظت کودک انجام شده باشد، قابل مجازات نخواهد بود؛ مع الوصف این قوانین هیچ یک، ملاکی ارائه نمی‌دهند در اینکه چه نوعی از تنبیه مشمول تنبیه متعارف خواهد بود.

لذا این معاونت به استناد بند (ج) اصل ۲ (نهی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی) و اصل ۱۰ (جهت‌گیری قوانین به سمت استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۹/۱۲ با اصلاحات بعدی و ماده ۴۵ (رعایت غبطه و مصلحت کودکان و نوجوانان در تمامی تصمیمات اجرایی) قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱، «لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۶۱۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲» را تقدیم دولت داشت. این لایحه در دولت تصویب و اکنون تشریفات تصویب در مجلس شورای اسلامی را طی می‌کند.

۹-۱- لایحه احکام نامعتبر حوزه زنان در نظام حقوقی کشور

مسئله تورم هنجاری یا همان تعدد قوانین مختلف در موضوع واحد، نظام حقوقی کشور را با ابهام و پیچیدگی مواجه کرده است؛ به نحوی که بعضاً در مقام تطبیق حکم بر موضوع، نمی‌توان به روشنی معلوم کرد که حکم قانون‌گذار برای این موضوع چیست؟ و در فرض این که حکم قانونی مربوط را پیدا کنیم، همچنان این ابهام وجود دارد که آیا بعد از تصویب این قانون، قانون دیگری تصویب نشده است؟ آیا آیین‌نامه یا بخش‌نامه یا دستورالعمل‌های دولتی مغایر با این قانون وجود ندارد؟ به عبارتی آیا این حکم، حکم نهایی و معتبر قانون‌گذار در موضوع است؟

این ابهام و پیچیدگی قانونی، از یک سو، شهروندان را در شناخت حقوق و تکالیف قانونی خود با دشواری همراه می‌کند و از سوی دیگر، این امکان را فراهم می‌آورد که مجریان قانون، به تناسب رویکرد و دیدگاه خود، برداشت و تفسیر خاص خود را از یک قانون داشته باشند و این مهم نیز به نوبه خود، تفاسیر مختلف و متفاوت از قانون را دامن می‌زند. در واقع مسئله تعدد قوانین در موضوع واحد، نظام حقوقی کشور را با ابهام مواجه می‌سازد و این ابهام مانع از آن می‌شود که بتوانیم حکم قانونی مربوط به یک موضوع را به روشنی شناسایی کنیم و حتی گاهی مواجه با شرایطی می‌شویم که در آن شرایط برای یک موضوع، چندین حکم قانونی وجود دارد؛ بدون اینکه مشخص باشد کدام حکم، حکم معتبر قانون‌گذار است و کدام حکم، حکم منسوخ می‌باشد و این همه، امکان پیاده‌سازی اصل حاکمیت قانون بر همه امور کشور را ناممکن می‌نماید.

بنابراین معاونت و بالاخص در چهارچوب تبصره بند ۱ ماده ۳ قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵، این معاونت، با بررسی تمامی قوانین حوزه زنان در نظام حقوقی کشور، از ابتدای قانون‌گذاری تا حال حاضر که بالغ بر یک صد و چهارده سال می‌شود (۱۲۸۶ تا ۱۴۰۰)، اولاً تمامی قوانین مرتبط به این حوزه را شناسایی، ثانیاً برای هر یک از قوانین، شناسنامه (سال تصویب، مرجع تصویب، شماره روزنامه رسمی، تاریخ روزنامه رسمی، تاریخ لازم‌الاجرا و تعداد مواد) تهیه و ثالثاً وضعیت اعتبار و عدم اعتبار قانون مربوطه را با استناد به قوانین مؤخر در همان موضوع، تعیین کرد. این لایحه اکنون تقدیم دولت شده و مراحل تصویب را سپری می‌کند.

۱-۱- مصوبه تنقیحی حوزه زنان

یکی از مسائل عمده نظام حقوقی کشور تعدد و پراکندگی مقررات مختلف (اعم از آیین‌نامه، دستورالعمل و بخش‌نامه) در موضوع واحد است و این پراکندگی شناسایی مقررات معتبر از نامعتبر را با مشکل مواجه کرده است. بنابراین این معاونت مستنداً به بند ۱ ماده ۳ قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، مصوب ۱۳۸۹/۳/۲۵، تمامی مقررات حوزه زنان در نظام حقوقی کشور را از ابتدای قانون‌گذاری تا حال حاضر که بالغ بر یک صد و چهارده سال می‌شود (۱۲۸۶ تا ۱۴۰۰)، بررسی نمود و اولاً تمامی مقررات مرتبط به این حوزه را شناسایی، ثانیاً برای هر یک از آنها شناسنامه (سال تصویب، مرجع تصویب، شماره ابلاغ، تاریخ ابلاغ، شماره روزنامه رسمی، تاریخ روزنامه رسمی، تاریخ لازم‌الاجرا و تعداد مواد) تهیه، ثالثاً وضعیت اعتبار و عدم اعتبار مقررہ مربوطه را با استناد به قوانین و مقررات مؤخر در همان موضوع، تعیین و رابعاً تصویب‌نامه تنقیحی را که مشتمل بر اعلام مقررات معتبر و نامعتبر است، تهیه و تقدیم دولت نمود. این تصویب‌نامه اکنون مراحل تصویب در دولت را سپری می‌کند.

جدول شماره ۱: فهرست لوایح و پیشنهادات معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده نسبت به حوزه حقوق کودک

ردیف	عنوان لایحه	تدوین و ارسال به دولت	آخرین وضعیت	عنوان سند پشتیبان	عنوان نشست فقهی
۱	لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت	تصویب در هیأت دولت و ارسال به مجلس شورای اسلامی وفق مکاتبه شماره مورخ ۵۷۰۱۶/۱۲۲۳۱۴ ۱۳۹۹/۱۰/۲۴ جمهور	اعلام وصول در مجلس شورای اسلامی	بررسی الزامات فقهی ناظر بر تدوین قوانین بازدارنده از اعمال خشونت علیه زنان	بررسی فقهی حقوقی خشونت علیه زنان / ۲۹ اردیبهشت ماه ۱۳۹۹
۲	لایحه اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، مصوب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ در موضوع تعیین حداقل سن قانونی ازدواج	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۱۱۸۲۸۲ مورخ ۱۳۹۸/۰۹/۱۷	به تصویب هیأت دولت نرسید	تحلیل ابعاد ازدواج زودهنگام در پرتو آمار و واکاوی پیامدهای آن از منظر علوم اجتماعی و علوم پزشکی	مطالعه فقهی حقوقی کودک همسری با تأکید بر ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی ایران ۳۱/ اردیبهشت ماه ۱۳۹۹

معاونت ریاست جمهوری

دائرة امور زنان و خانواده

لهم اقدامات در حوزه حقوق کودک با رویکرد حکیم خانواده دوست مدار کودک

ردیف	عنوان لایحه	تدوین و ارسال به دولت	آخرین وضعیت	عنوان سند پشتیبان	عنوان نشست فقهی
۳	لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۶۱۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲ ناظر بر تشدید مجازات پدر در فرض قتل فرزند	تصویب در هیأت دولت و ارسال به مجلس شورای اسلامی وفق مکاتبه شماره ۲۵۲۴۱ مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۰۸ معاون امور مجلس رییس جمهور	اعلام وصول در مجلس شورای اسلامی	امکان سنجی تشدید مجازات قتل فرزند توسط پدر از منظر فقهی، حقوقی و جرم‌شناختی (موضوع ماده ۶۱۲ قانون مجازات اسلامی تعزیرات) / ۳ دی ماه ۱۳۹۹	امکان سنجی تشدید مجازات قتل فرزند توسط پدر از منظر فقهی، حقوقی و جرم‌شناختی
۴	لایحه اصلاح تبصره ماده ۲۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست، مصوب ۱۳۹۲/۰۶/۳۱ ناظر بر ممنوعیت ازدواج سرپرست و فرزندخوانده	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۱۲۴۸۰۲ مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۲۴ و مکاتبه شماره ۷۶۱۱۹ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۰۶	به تصویب هیأت دولت نرسید	واکاوی ازدواج سرپرست و فرزندخوانده از منظر حقوقی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و فقهی	.....
۵	لایحه الحاق یک تبصره به ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱ در موضوع توسعه اختیارات مادر در دوران حضانت فرزند	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۱۰۰۶۴۲ مورخ ۱۳۹۹/۰۹/۰۸	درنوبت بررسی کمیسیون لوایح دفتر هیأت دولت	مطالعه فقهی مدت حضانت و قلمرو اختیارات حاضن از منظر فقه و حقوق	۱- مدت حضانت و قلمرو اختیارات حاضن از منظر فقه و حقوق (بررسی لایحه پیشنهادی الحاق یک تبصره ماده ۴۱ قانون حمایت خانواده) / ۲۶ آذر ۱۳۹۹ ۲- بررسی فقهی حقوقی سقوط حق حضانت مادر در صورت ازدواج (موضوع ماده ۱۱۷۰ قانون مدنی) / ۱۱ آذر ۱۳۹۹

ردیف	عنوان لایحه	تدوین و ارسال به دولت	آخرین وضعیت	عنوان سند پشتیبان	عنوان نشست فقهی
۶	لایحه اصلاح قانون اجازه افتتاح حساب پس انداز برای اطفال، مصوب ۱۳۵۶/۱۱/۳۰	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۹۸۱۵۹ مورخ ۱۳۹۹/۰۹/۰۱ و تصویب در هیأت دولت	در فرآیند ارسال به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب	بررسی فقهی حقوقی اختیارات مادر در امور بانکی فرزندان زیر ۱۸ سال افتتاح حساب و برداشت از حساب	بررسی فقهی حقوقی اختیارات مادر در امور بانکی فرزندان زیر ۱۸ سال افتتاح حساب و برداشت از حساب دی ۱۳۹۹
۷	لایحه اصلاح مواد قانونی ناظر بر مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان در قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۰۱	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۳۱۸۸۹ مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۲۵	در نوبت بررسی کمیسیون لوایح دفتر هیأت دولت	بایسته‌های اصلاح سن مسئولیت کیفری از منظر الزامات حقوق داخلی و مبانی فقهی	بررسی فقهی حقوقی شرط رشد و سن مسئولیت کیفری / ۶ آذر ۱۳۹۸
۸	پیشنویس مصوبه اعلام مقررات نامعتبر حوزه زنان در نظام حقوقی کشور	ارسال به معاون حقوقی رییس جمهور طی مکاتبه شماره ۲۹۲۷۴ مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۱۸	در فرآیند بررسی معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری	پیشنویس مصوبه اعلام مقررات نامعتبر حوزه زنان در نظام حقوقی کشور	
۹	لایحه اعلام قوانین نامعتبر حوزه زنان در نظام حقوقی کشور	ارسال به معاون حقوقی رییس جمهور طی مکاتبه شماره ۳۹۶۱۱ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۳	در فرآیند بررسی معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری	لایحه اعلام قوانین نامعتبر حوزه زنان در نظام حقوقی کشور	

ردیف	عنوان لایحه	تدوین و ارسال به دولت	آخرین وضعیت	عنوان سند پشتیبان	عنوان نشست فقهی
۱۰	تدوین پیش نویس سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق کودک	ارسال به دولت طی مکاتبه شماره ۹۱۹۰۷ مورخ ۱۳۹۸/۰۷/۲۱	در نوبت بررسی معاونت حقوقی ریاست جمهوری	.....	.....
۱۱	آیین نامه اجرایی قانون اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، مصوب ۱۳۹۸/۰۷/۰۲	تدوین با مشارکت معاونت حقوقی دولت	مصوب هیأت دولت ۱۳۹۹/۰۲/۳۱	.....	.....
۱۲	آیین نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۳	تدوین با مشارکت وزارت دادگستری و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تصویب در جلسه مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۳۰ هیأت دولت	.....	.....

مشارکت با دستگاه‌ها در تدوین اسناد حوزه حقوق کودک

دستگاه‌های اجرایی برای پیشبرد مطلوب وظایف سازمانی خود تلاش می‌کنند با هم‌افزایی و تجمیع امکانات و منابع موجود و استفاده کارآمد از ظرفیت‌های دستگاهی، وظایف سازمانی خود را به شکل مطلوب اجرا نمایند. از این حیث معاونت نیز در همکاری با دستگاه‌های اجرایی برای اصلاح نظام حقوقی کشور تلاش کرده است؛ بالاخص معاونت در حوزه حقوق کودک تعاملات قابل توجه با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری داشته است؛ زیرا همانطور که اشاره شد معاونت وفق آیین‌نامه مرجع، در ترکیب شورای هماهنگی و کارگروه‌های تخصصی آن مرجع قرار دارد و لذا مکلف است تا هم در اجرای وظایف آن شورا هم‌افزایی کند و هم اینکه خود رأساً و در چهارچوب مأموریت سازمانی که دارد، موضوع حقوق کودک را ارزیابی و آسیب‌شناسی مستمر کرده و برای برون‌رفت از مسأله، راه‌کار اصلاحی مستقل یا مشترک با دستگاه‌های ذی‌ربط ارائه دهد. اهم اقدامات انجام شده در چهارچوب همکاری‌های دستگاهی به شرح زیر بوده است:

- ♦ مشارکت با وزارت کشور در تهیه «پیش‌نویس سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی موضوع ماده ۲۲۷ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)، مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵؛ مشارکت با سازمان بهزیستی کشور و شورای اجتماعی کشور در تهیه سه سند برای کاهش کار کودک با عناوین «ترسیم روندهای تولید کننده وضعیت کار کودک»، «بازیگران/دستگاه‌های مسئول» و «راه‌کارهای کاهش و کنترل کار کودک»؛
- ♦ مشارکت با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و کمیسیون لوایح دولت در تهیه لایحه اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی ۱۳۸۵/۰۷/۰۲. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۸/۰۷/۰۲ به تصویب مجلس رسید؛
- ♦ مشارکت با معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری در تدوین آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، مصوب ۱۳۹۸/۰۷/۰۲. این آیین‌نامه در تاریخ ۱۳۹۹/۰۲/۳۱ در دولت تصویب شد؛
- ♦ مشارکت با وزارت دادگستری و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و دیگر دستگاه‌های ذی‌ربط در تدوین آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان. این آیین‌نامه در تاریخ ۱۴۰۰/۰۳/۳۰ در دولت به تصویب رسید؛
- ♦ مشارکت با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری در تدوین شاخص‌های حوزه حقوق کودک و تهیه گزارش جامع حقوق کودک در کشور برای سال‌های ۱۳۹۴ لغایت ۱۴۰۰؛
- ♦ مشارکت در تدوین بخش حقوقی سند پشتیبان الزامات، ضوابط و چارچوب ملی توسعه شهرهای دوستدار کودک، شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، ۱۴۰۰.

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده

لحظه اقدامات در حوزه
حقوق کودک با رویکرد حکیم
عسکری و خانواده‌ها

۲۵

آسیب‌شناسی حقوقی و مطالعات فقهی

تدوین لوایح در معاونت، نتیجه مطالعات و آسیب‌شناسی‌هایی است که در سطح قوانین و مقررات موجود انجام پذیرفته است. علاوه بر آن از طریق جلب همکاری مراکز فقهی تلاش بسیار شد تا با واکاوی تخصصی در منابع فقهی، از راه‌کارهای فقه برای خروج از تنگنای قانونی و استیفاء حقوق کودک و تعالی آن و ارتقاء نقش خانواده در حمایت از این گروه آسیب‌پذیر بهره‌گیری شود تا بتوان در چهارچوب ظرفیت‌های فقهی و موازین حقوقی و با توجه به ضرورت‌های اجتماعی، راه‌کارهای کارآمد برای ارتقاء حوزه حقوق کودک ارائه داد. برخی از مطالعات انجام شده به شرح زیر هستند:

- ◆ بایسته‌های اصلاح سن مسئولیت کیفری از منظر الزامات حقوق داخلی و مبانی فقهی (بررسی فقهی حقوقی شرط رشد و سن مسئولیت کیفری)؛
- ◆ ظرفیت‌شناسی حمایت اجتماعی از کودکان در پرتو حمایت از مادران در نظام حقوقی کشور (اسناد بالادستی، قوانین توسعه‌ای، قوانین عادی و مقررات)؛
- ◆ مطالعه فقهی - حقوقی کودک همسری با تأکید بر ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی؛
- ◆ امکان‌سنجی تشدید مجازات قتل فرزند توسط پدر از منظر فقهی، حقوقی و جرم‌شناختی؛
- ◆ مطالعه فقهی مدت حضانت و قلمرو اختیارات حاضن از منظر فقه و حقوق؛
- ◆ بررسی فقهی - حقوقی اختیارات مادر در امور بانکی فرزندان زیر ۱۸ سال افتتاح و برداشت از حساب؛
- ◆ تحلیل ابعاد ازدواج زودهنگام در پرتو آمار و واکاوی پیامدهای آن از منظر علوم اجتماعی و علوم پزشکی؛
- ◆ بررسی پیامدهای ازدواج زودهنگام از منظر علوم اجتماعی؛
- ◆ تأملی بر ازدواج کودکان از منظر علم پزشکی؛
- ◆ واکاوی ازدواج سرپرست و فرزندخوانده از منظر حقوقی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و فقهی؛
- ◆ مطالعه نظام حقوقی کشور برای حمایت از کودک در برابر خشونت و سوءرفتار؛
- ◆ آسیب‌شناسی قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۱؛
- ◆ آسیب‌شناسی قانون راه‌کارهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- ◆ شناسایی ابهامات قانونی ازدواج در زیر سنین مقرر در ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی؛
- ◆ تهیه خلاصه دیدگاه‌های فقهی ناظر بر ازدواج در زیر سن بلوغ؛
- ◆ پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت کودکان همراه مادران مقیم در زندان؛
- ◆ هدف‌گذاری مواد مرتبط به حقوق کودک مقرر در منشور حقوق شهروندی، مصوب ۱۳۹۵/۰۹/۲۹.

تدوین متون اظهار نظر کارشناسی نسبت به لوایح و طرح‌های اصلاح قانون

روند تصویب طرح‌ها و لوایح در کمیسیون‌های مرتبط دولت به این صورت است که متن لایحه مورد نظر قبل از تصویب به تمامی دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط ارسال می‌شود تا دستگاه‌ها نظرات کارشناسی اصلاحی خود را نسبت به لایحه مذکور اعلام دارند. از این حیث، معاونت مستمراً و پس از دریافت لوایح از کمیسیون‌های مربوط دولت، با بررسی مفاد لایحه، متونی را با عنوان متون اعلام نظر کارشناسی، تهیه می‌کند و در آن نکات شکلی و ماهوی لایحه مذکور و خلأها و نارسایی‌های آن را به نحو مستند، تحلیل و به همراه مجموعه پیشنهاد‌های تکمیلی و اصلاحی، جهت اعمال در فرآیند اصلاح لایحه، تقدیم کمیسیون مربوط دولت می‌نماید. در عین حال، این معاونت پیش‌نویس اسناد مهم تهیه شده در دیگر دستگاه‌های حاکمیتی را که جهت اعلام نظر ارسال شده است، به شرح فوق بررسی و متن اظهار نظر کارشناسی مبسوط نسبت به آن تهیه می‌کند. مهم‌ترین متون مذکور به شرح زیر است:

- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس آیین نامه اجرایی قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، تهیه شده توسط وزارت دادگستری؛
- ♦ متن اعلام نظر کارشناسی نسبت به اصلاحیه آیین نامه ساماندهی کودکان کار و خیابان، تهیه شده توسط شورای اجتماعی کشور؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس ماده واحده تأسیس مرکز / سازمان ملی تعلیم و تربیت کودک، تهیه شده توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس برنامه جامع پیش گیری از خشونت علیه کودکان و نوجوانان، تهیه شده توسط معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به طرح اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، تهیه شده توسط فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به طرح اصلاح مواد ۱۰۴۳ و ۱۰۴۴ قانون مدنی، تهیه شده توسط فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به سند راهبردی و عملیاتی کنترل و کاهش خشونت، تهیه شده توسط معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به سند ملی حقوق کودک، تهیه شده توسط شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس سند ارتقای فرهنگ ازدواج و فرزندآوری، تهیه شده توسط شورای فرهنگ عمومی شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس نظام جامع رصد آسیب های اجتماعی و معلولیت ها، تهیه شده توسط سازمان امور اجتماعی کشور؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به آیین نامه اجرایی سیاست سلامت اجتماعی کشور؛ برنامه ملی پیشگیری از آسیب های اجتماعی، تهیه شده توسط سازمان امور اجتماعی کشور؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیشنهاد اصلاح ضوابط و محدودیت سنی برای اعطای وام ازدواج، تهیه شده توسط وزارت ورزش و جوانان؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به طرح قواعد اجرای احکام تخصصی دادگاه خانواده (شماره ثبت ۴۲۸ مجلس شورای اسلامی)؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به طرح جمعیت و تعالی خانواده، تهیه شده توسط کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس مسئولیت ها، اختیارات و تکالیف سازمان ها در حوزه کودک آزاری، تهیه شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به لایحه حمایت از اطفال و نوجوانان، تهیه شده توسط قوه قضاییه؛

- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به لایحه پلیس ویژه اطفال و نوجوانان، تهیه شده توسط قوه قضاییه؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به پیش نویس لایحه جامع حمایت از حقوق معلولان، ارسالی از کمیسیون لوایح دولت؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به طرح جامع پیشنهادی و ساختار اجرای طرح به منظور مدیریت آراء کشورها نسبت به قطع نامه های حقوق بشری علیه جمهوری اسلامی ایران، تهیه شده توسط وزارت امور خارجه؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی نسبت به لایحه اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، مصوب ۱۳۸۵/۰۷/۰۲؛
- ♦ متن اعلام نظر کارشناسی نسبت به زمان بندی مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام و تعیین تکلیف مصوبات سابق در موضوع حقوق کودک (از جمله ماده ۱۰۴۱ (سن ازدواج) قانون اصلاح موادی از قانون مدنی ۱۳۷۰، مصوب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱)؛
- ♦ متن اعلام نظر کارشناسی نسبت به طرح ساماندهی و حمایت اجتماعی از کودکان کار و خیابان سال ۱۳۹۸؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی در موضوع قوانین مستعد پیامدهای منفی بر ایمان، باورها و رفتارهای دینی شهروندان با تأکید بر حوزه زنان، کودکان و خانواده، به درخواست رییس دفتر و سرپرست نهاد ریاست جمهوری؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی در موضوع محورهای پیشنهادی جهت درج در برنامه راهبردی چهارساله دوره یازدهم مجلس شورای اسلامی، به درخواست حوزه ریاست مجلس شورای اسلامی؛
- ♦ متن اظهار نظر کارشناسی در چهارچوب بازدید از کلینیک حقوق شهروندی و مرکز تخصصی حقوق کودک قانون وکلای دادگستری استان یزد.

تهیه گزارش تحولات حقوق کودک جهت ارائه به مجامع بین‌المللی

دولت جمهوری اسلامی ایران در زمره اعضای برخی اسناد حقوقی بین‌المللی می‌باشد و آنها را در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسانده است؛ از این حیث، گزارش‌های ادواری را به نهادهای مسئول نظارت و پایش آن اسناد بین‌المللی تقدیم می‌دارد و در چهارچوب آن گزارش، دستاوردهای حقوقی و اجرایی مرتبط به حوزه آن سند را ارائه می‌دهد. این اسناد نقش به‌سزایی در معرفی نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی و نزد افکار عمومی جهانی ایفاء می‌کنند و نشانگر آن هستند که نظام جمهوری اسلامی ایران مستمراً در راستای ارتقاء حقوق شهروندی و ظرفیت‌سازی برای استیفاء این حقوق، عزم و تلاش جدی داشته است. از این منظر، معاونت در تدوین بخش مرتبط به حوزه کودک این گزارش‌ها، با نهادهای ذی‌ربط داخلی؛ چون ستاد حقوق بشر قوه قضاییه، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری و وزارت امور خارجه مشارکت مؤثر داشته است. در ادامه به اهم گزارش‌های تهیه شده توسط معاونت اشاره می‌شود:

- ◆ تهیه بخش مرتبط چهارمین گزارش ادواری دولت جمهوری اسلامی ایران به کمیته حقوق بشر ناظر بر میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، (۱۹۶۶م.) مصوب سال ۱۳۵۱/۸/۲۳ مجلس شورای اسلامی در همکاری با ستاد حقوق بشر قوه قضاییه و مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری؛
- ◆ تهیه پنجمین و ششمین گزارش ادواری پنج‌ساله دولت جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق کودک (موضوع ماده ۴۴ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹م.) در مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۰۱ مجلس شورای اسلامی همکاری با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری؛
- ◆ مشارکت با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در تهیه پاسخ به پرسش‌نامه ارسالی از سازمان بهداشت جهانی در موضوع پیشگیری از خشونت علیه کودکان؛
- ◆ تهیه گزارش مقدماتی نسبت به پروتکل فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان، مصوب ۱۳۸۶/۰۵/۰۹ مجلس شورای اسلامی در همکاری با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری.

اقدامات ترویجی - آموزشی حقوقی

معاونت در راستای «ترویج و آموزش مباحث مربوط به حقوق کودکان» و «آگاهی‌بخشی عمومی»، کتاب‌ها و بروشورهای آموزشی را منتشر و کارگاه‌های آموزشی را برگزار کرده است که اهم آن به شرح زیر می‌باشد:

۱-۶- کتاب و کتابچه

- ♦ کودک برای صلح، صلح برای کودک؛
- ♦ دستاوردهای چهل ساله نظام حقوقی کشور در حوزه دختران در سه سطح عدالت جنسیتی، امنیت فردی و تأمین اجتماعی؛
- ♦ بررسی فقهی حقوقی شرط رشد و سن مسئولیت کیفری؛
- ♦ مطالعه فقهی، حقوقی کودک همسری با تأکید بر ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی ایران؛
- ♦ اختیارات مادر در امور بانکی فرزندان زیر ۱۸ سال؛
- ♦ مدت حضانت و قلمرو اختیارات حاضن از منظر فقه و حقوق؛
- ♦ بررسی فقهی حقوقی سقوط حق حضانت مادر در صورت ازدواج؛
- ♦ امکان سنجی تشدید مجازات قتل فرزند توسط پدر از منظر فقهی، حقوقی و جرم‌شناختی؛
- ♦ تضمینات مربوط به عدالت جنسیتی در سطح قانون گذاری؛
- ♦ تضمینات مربوط به تأمین امنیت اجتماعی زنان در سطح قانون گذاری؛
- ♦ تضمینات مربوط به تأمین امنیت فردی زنان در سطح قانون گذاری؛
- ♦ فهرست مراکز ارائه خدمات حقوقی معاضدتی (رایگان) به شهروندان.

۲-۷- نشست علمی

- ♦ برگزاری شش نشست هم‌اندیشی در همکاری با دانشگاه مفید قم و مؤسسه فقه‌الثقلین شامل موارد زیر:
  - مطالعه فقهی حقوقی کودک همسری با تأکید بر ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی ایران؛
  - امکان سنجی تشدید مجازات قتل فرزند توسط پدر از منظر فقهی، حقوقی و جرم‌شناختی؛
  - مدت حضانت و قلمرو اختیارات حاضن از منظر فقه و حقوق؛
  - بررسی فقهی حقوقی سقوط حق حضانت مادر در صورت ازدواج؛
  - بررسی فقهی حقوقی اختیارات مادر در امور بانکی فرزندان زیر ۱۸ سال افتتاح و برداشت از حساب؛
  - بررسی فقهی حقوقی شرط رشد و سن مسئولیت کیفری؛
- ♦ برگزاری چهار کارگاه آموزشی با مشارکت کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران در عناوین زیر:
  - چگونگی مشارکت همه افراد و گروه‌ها برای صلح؛
  - چگونگی مقابله با تبعیض و بی‌عدالتی برای صلح؛
  - طرق مقابله با بیگانه‌هراسی برای صلح؛
  - تکنیک‌های حل اختلاف به سوی صلح.
- ♦ برگزاری همایش بین‌المللی بزرگداشت هفته ملی کودک با محوریت کودکان و صلح؛
- ♦ برگزاری مدرسه زمستانی حقوق کودک در استان کهگیلویه و بویر احمد با مشارکت وزارت آموزش و پرورش و وزارت دادگستری.

همافزایی با دستگاه‌های اجرایی و قضایی برای ارتقاء سیاست‌های خانواده دوستدار کودک

۱-۷- تبادل تفاهم نامه همکاری با معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قضاویه

این تفاهم نامه در تاریخ ۲۲ اسفند ماه ۱۳۹۷ به امضای طرفین رسید. اهم محورها و موضوعات مقرر در تفاهم نامه مذکور از حیث حوزه کودک عبارت هستند از:

- ♦ همکاری علمی و اجرایی در برنامه‌های اصلاح و باز اجتماعی نمودن زنان و کودکان معارض قانون؛
- ♦ همکاری در طراحی و اجرای برنامه‌های ارتقای امنیت اجتماعی زنان و کودکان؛

- ♦ توسعه زمينه‌های همكاری مشترك و ارتقای پژوهش‌های بنيادی، راهبردی و کاربردی در حوزه‌های آموزشی و فرهنگي به منظور شناخت بهتر وضعیت زنان، كووكان و خانواده در تصميم‌سازي و سياست‌گذاري دولت و مواجهه اصولي با مسايل جهت ارتقای شاخص‌های مرتبط با زنان، كووكان و خانواده؛
- ♦ توسعه پژوهش‌های راهبردی و کاربردی در حوزه زنان؛ به تفكيك گروه‌های متفاوت زنان، زنان خانهدار، زنان خودسرپرست، زنان بی‌سرپرست، زنان بدسرپرست، زنان كارآفرين، زنان دارای معلوليت، زنان بی‌سواد يا كم سواد، و كووكان؛ به تفكيك سن، جنس، وضعیت سلامت، وضعیت سرپرستی و خانواده‌ها متناسب با نیازهای کشور و به تفكيك مناطق جغرافيايي؛
- ♦ تدوين طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شبکه حمايت اجتماعي از خانواده و با رویکرد دوستدار خانواده؛
- ♦ شناسایی كاستي‌ها و خلاء‌های موجود نظام حقوقی، قضایی و اجرايي کشور در حوزه حمايت از كووكان، زنان و خانواده و تدوين راهبردها و راه‌كارهای برون رفت از مسأله و پيشنهاده و تدوين لوايح مرتبط حسب مورد؛
- ♦ همكاری و برنامه‌ريزي جهت کاهش زنان محكوم به مجازات حبس و زنان در زندان؛ به‌ويژه مادران زنداني؛ از طريق بهره‌گيري از مجازات‌های جایگزین؛

۷-۲- تبادل تفاهم نامه همكاری با وزارت دادگستري

این تفاهم‌نامه در تاريخ ۱۷ شهريور ۱۳۹۷ به امضاء طرفين رسيد و اهم اهداف مقرر در آن از حيث حوزه كووك عبارت از موارد زیر می‌باشند:

- ♦ استفاده كارآمد از ظرفیت‌ها و توانایی‌های علمی و تحقيقاتی دادگستري استان تهران در ارتقاء حقوق كووكان، زنان و تحكيم بنیان خانواده؛
- ♦ شناخت وضعیت حقوقی زنان، كووكان و خانواده؛
- ♦ شناسایی شیوه‌های علمی - کاربردی نوین در حوزه‌های آموزشی و فرهنگي؛
- ♦ استفاده از ظرفیت تشکل‌های مردم نهاد، انجمن‌های علمی و سازمان‌ها و افراد متخصص؛
- ♦ ارتقاء آگاهی‌های حقوقی زنان و كووكان.

جلب همکاری سازمان‌های غیردولتی برای توسعه شبکه حمایتی از کودکان

توسعه شبکه‌های محلی برای ارتقاء نقش کنشگران در فرآیند ارتقاء حقوق کودک و بسط مداخلات حمایتی در این حوزه، از دیگر تدابیر انجام شده در دوره دولت دوازدهم می‌باشد. در جدول پیوست، اسامی سازمان‌های غیردولتی طرف همکاری با معاونت، به همراه موضوع فعالیت آنها، آمده است:

جدول شماره ۲: مشخصات سازمان‌های غیردولتی زنان و خانواده و موضوع فعالیت آنها

ردیف	نام سازمان مردم نهاد	استان	شهرستان	موضوع فعالیت
۱	جمعیت حمایت از کودکان و نوجوانان ناشنوای تبریز	آذربایجان شرقی	تبریز	خدمات خیریه‌ای
۲	انجمن دوستاران حقوق کودک	آذربایجان شرقی	تبریز	فرهنگی و هنری
۳	انجمن خیریه رفاه کودک بنیاد	آذربایجان غربی	ارومیه	خدمات خیریه‌ای
۴	انجمن حمایت از کودکان روستای امید	آذربایجان غربی	ارومیه	خدمات خیریه‌ای
۵	مؤسسه خیریه کودکان و نوجوانان خانه روناک مهاباد	آذربایجان غربی	مهاباد	خدمات خیریه‌ای
۶	مؤسسه خانه نوباوگان و کودکان بی سرپرست شکوفه‌های اردبیل خانه بازی کودک یاس و آفتاب	اردبیل	اردبیل	بهداشت و سلامت
۷	مهربون	اصفهان	آران و بیدگل	فرهنگی و هنری
۸	انجمن دوستاران کودک و نوجوان	اصفهان	آران و بیدگل	حقوقی، ترویجی
۹	انجمن حمایت از کودکان بهشت با نیازهای خاص	اصفهان	اصفهان	بهداشت و سلامت
۱۰	انجمن حمایت از کودکان بدسرپرست اصفهان-روزنه‌های امید	اصفهان	اصفهان	بهداشت و سلامت
۱۱	انجمن دوستدار کودک البرز	البرز	کرج	
۱۲	مؤسسه مهرورزان کودک خلیج فارس	بوشهر	بوشهر	فرهنگی و هنری
۱۳	مؤسسه حمایت از کودکان بانو آمنه	بوشهر	دشتستان	فرهنگی و هنری
۱۴	مؤسسه خیریه صاحب‌الامر امام‌الزمان (عج) ویژه کودکان ایتام و مستمند	تهران	تهران	خدمات خیریه‌ای
۱۵	انجمن حمایت از حقوق کودکان	تهران	تهران	حقوقی و ترویجی

معاونت ریاست جمهوری

در امور زنان و خانواده

لهم اقدامات در حوزه
حقوق کودک با رویکرد حکیم
خانواده دوستوار کودک

ردیف	نام سازمان مردم نهاد	استان	شهرستان	موضوع فعالیت
۱۶	مؤسسه کودک و صلح پایدار	تهران	تهران	حقوقی و ترویجی
۱۷	انجمن حامیان کودکان کار و خیابان	تهران	تهران	پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی
۱۸	انجمن حمایت از زنان و کودکان پناهنده حامی	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۱۹	انجمن حمایت از کودکان و نوجوانان توان‌یاب	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۰	مؤسسه حمایتی خانه مهر کودکان	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۱	انجمن حمایت از کودکان و نوجوانان نخبه بی‌بضاعت	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۲	مؤسسه خیریه احیا کودکان استثنایی	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۳	انجمن سلامت زنان امید، مادر و کودک	تهران	تهران	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۴	انجمن خیریه کودکان چشم انتظار کمیل	تهران	رباط کریم	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)
۲۵	مؤسسه همیار جهان کودک	خراسان رضوی	سبزوار	فرهنگی و هنری
۲۶	مرکز نگهداری کودکان خانه فرشتگان	خراسان رضوی	مشهد	خدمات اجتماعی (پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)

موضوع فعالیت	شهرستان	استان	نام سازمان مردم نهاد	ردیف
فرهنگی و هنری	مشهد	خراسان رضوی	انجمن دوستداران کودک خراسان	۲۷
فرهنگی و هنری	مشهد	خراسان رضوی	مؤسسه فرهنگ سازان کودکان پارس	۲۸
خدمات خیریه‌ای	مه ولات	خراسان رضوی	مرکز نگهداری کودکان بی سرپرست خضرا	۲۹
خدمات خیریه‌ای	نیشابور	خراسان رضوی	خیریه کودکان حضرت مریم (س)	۳۰
خدمات خیریه‌ای	نیشابور	خراسان رضوی	خیریه کودکان حضرت مریم (س)	۳۱
بهداشت و سلامت خدمات اجتماعی	بجنورد	خراسان شمالی	خانه کودکان و نوجوانان کوثر	۳۲
(پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی)	بجنورد	خراسان شمالی	مرکز هیأت امنایی نگهداری کودک و نوجوانان کوثر بجنورد	۳۳
خدمات خیریه‌ای	شیروان	خراسان شمالی	مرکز نگهداری کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست حضرت زینب (س)	۳۴
زیست محیطی	اهواز	خوزستان	انجمن هنر کودکان و نوجوانان محیط زیست خوزستان	۳۵
خدمات خیریه‌ای	زنجان	زنجان	مؤسسه خیریه حمایت از زنان و کودکان آسیب پذیر استاندارد و به زنجان	۳۶
خدمات خیریه‌ای	زنجان	زنجان	مؤسسه خیریه خانه کودکان و نوجوانان سبحان	۳۷
فرهنگی و هنری	زنجان	زنجان	مؤسسه امیدهای آینده و مادران فعال (مؤسسه کودک آرمان)	۳۸
بهداشت و سلامت	شیراز	فارس	انجمن خیریه حمایت از کودکان اوتیسم	۳۹
فرهنگی و هنری	سنندج	کردستان	انجمن هم‌باری مهدهای کودک	۴۰

ردیف	نام سازمان مردم نهاد	استان	شهرستان	موضوع فعالیت
۴۱	کانون دفاع از حقوق کودکان زیر آسمان	کردستان	سنندج	بهداشت و سلامت
۴۲	انجمن حمایت از زنان، کودکان و جوانان کوهنورد	کردستان	سنندج	بهداشت و سلامت
۴۳	مؤسسه مادر کودک	کرمان	بم	خدمات خیریه‌ای
۴۴	انجمن دوستداران کودک	کرمان	کرمان	فرهنگی و هنری
۴۵	مؤسسه خیریه رفاه کودک	کرمانشاه	کرمانشاه	خدمات خیریه‌ای
۴۶	انجمن جبهه نجات کودک	کرمانشاه	کرمانشاه	خدمات خیریه‌ای
۴۷	جمعیت مدافعین حقوق کودک	کرمانشاه	کرمانشاه	حقوقی، ترویجی
۴۸	انجمن مادر و کودک	کرمانشاه	کرمانشاه	فرهنگی و هنری
۴۹	انجمن دوستداران کودک	گلستان	گرگان	فرهنگی و هنری
۵۰	انجمن حمایت از کودکان احسان	گیلان	بندر انزلی	بهداشت و سلامت
۵۱	مؤسسه خیریه مشاوره مادر و کودک هدایت	گیلان	رشت	خدمات خیریه‌ای
۵۲	مؤسسه خیریه‌ای کودک پاد	گیلان	رشت	خدمات خیریه‌ای
۵۳	کانون توسعه و هم‌یاری مهد کودک استان	مازندران	ساری	فرهنگی و هنری
۵۴	مؤسسه خیریه کودکان بی‌سرپرست شهیدان شهرتاش	مازندران	نوشهر	خدمات خیریه‌ای
۵۵	حامیان مادر و کودک	هرمزگان	بندرعباس	فرهنگی و هنری
۵۶	جمعیت دوستداران کودک استان هرمزگان	هرمزگان	بندرعباس	فرهنگی و هنری
۵۷	انجمن حمایت از کودکان سرطانی خلیج فارس	هرمزگان	بندرعباس	بهداشت و سلامت
۵۸	مؤسسه حمایت از کودکان سرطانی محمد رسول الله (ص)	یزد	یزد	بهداشت و سلامت

استقرار میز خدمت

دفتر بررسی‌های امور حقوقی معاونت در راستای ارائه خدمات مشاوره حقوقی به شهروندان در حوزه کودکان، اقداماتی را در چهارچوب میز خدمت ارائه داده است که در سه قالب ارائه مشاوره حقوقی حضوری، ارائه مشاوره حقوقی تلفنی و بررسی مکاتبات مکتوب مردمی قابل تقسیم می‌باشد. در این راستا بعضاً برای رفع مشکل حقوقی بنا بر مورد، مکاتباتی با دستگاه‌های اجرایی و قضایی ذی‌ربط صورت گرفته است.

شایان ذکر است، تأمل و واکاوی در عناوین موضوعات مطروحه، نشان‌گر مهم‌ترین چالش‌ها و تنگناهای حقوقی موجود می‌باشد که از اهم آن می‌توان به فقدان یا ضعف در آگاهی حقوقی، عدم دسترسی به خدمات مشاوره‌ای حقوقی، عدم دسترسی به وکیل خانواده، ابهام در قوانین و مقررات موجود و اطلاع فرآیند دادرسی و در نهایت مهم‌ترین دعاوی و امور خانوادگی فی‌مابین زوجین در خصوص فرزند مشترک اشاره نمود.

جدول شماره ۳: مشاوره‌های حقوقی در بازه زمانی مرداد ماه ۱۳۹۶ لغایت شهریور ماه ۱۳۹۷

عناوین مشاوره‌های ارائه شده	استان
<p>سن ازدواج در قانون مدنی و مداخله ولی قهری در ازدواج کودک نابالغ؛ شهر دوستدار کودک؛ چالش‌ها و الزامات؛ اتاق‌های مادر و کودک و کارکردهای آن در حمایت از حقوق اجتماعی مادران و حق بر سلامت کودکان؛ نقاط آسیب‌خیز قانون اهدای جنین مصوب ۱۳۸۲/۰۴/۲۹ از منظر حوزه حقوق کودک و نیز ارث‌بری فرزند حاصل از اهدای جنین؛ قانون تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست، مصوب ۱۳۷۱؛ احداث اتاق مادر و کودک در چهارچوب بند ۳ سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی ۱۳۹۳/۰۲/۳۰ مقام رهبری؛ اخذ شناسنامه فرزند در فرض ازدواج موقت؛ چگونگی سلب حضانت از پدر در فرض سوءرفتار وی؛ نحوه اهدای جنین در قوانین ایران؛ نحوه اخذ حضانت فرزند بالای هفت سال برای مادر؛ معرفی الزامات قانونی مربوط به خشونت علیه دختران در اسناد بالادستی و قوانین و مقررات؛ ایرادات ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی در موضوع ازدواج زود هنگام؛ تبیین امکان قانونی عقد موقت دختران زیر سن ۱۳ سال؛ قوانین مربوط به مرخصی زایمان؛ قوانین مربوط به حضانت کودک زیر ۱۸ سال؛ نحوه مطالبه نفقه از دادگاه خانواده؛ معرفی برنامه عمل ده ساله مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک و وزارت دادگستری در حوزه حقوق کودک و نوجوان؛ نحوه اخذ حضانت برای مادر؛</p>	<p>تهران، خراسان رضوی، خوزستان، شهرستان ملارد، شهرستان پاکدشت، آذربایجان غربی، قزوین، شهرستان شهریار، سمنان</p>

تفاوت حضانت و ولایت نسبت به فرزندان؛
 خلاءهای قانونی راجع به ازدواج زودهنگام در قانون حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱؛
 مبانی قانونی الحاق دولت ایران به پروتکل کودکان و مخاصمات مسلحانه منضم به کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹ م.) مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱ مجلس شورای اسلامی؛
 ضرورت‌های تدوین لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در اسناد داخلی و بین‌المللی لازم‌الاجرا نسبت به دولت ایران؛
 نحوه خدمات‌رسانی به موارد کودک‌آزاری (پرونده‌های مربوط به جمعیت امداد دانشجویی امام علی)؛
 نحوه اخذ حضانت فرزندان صغیر از ناحیه مادر با رجوع به دادگاه خانواده؛
 فرآیند دریافت نفقه؛
 نحوه مطالبه اجرت‌المثل ایام حضانت؛
 ازدواج اجباری؛
 مبانی قانونی الحاق دولت ایران به پروتکل کودکان و مخاصمات مسلحانه منضم به کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ مصوب ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی؛
 ضرورت‌های تدوین لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در اسناد داخلی و بین‌المللی لازم‌الاجرا نسبت به دولت ایران؛
 نحوه اخذ حضانت فرزندان صغیر از ناحیه مادر با رجوع به دادگاه خانواده؛
 معرفی برنامه عمل ده ساله مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک وزارت دادگستری در حوزه حقوق نحوه اخذ حضانت برای مادر؛
 تفاوت حضانت و ولایت نسبت به فرزندان؛
 نحوه اخذ حضانت فرزندان صغیر از ناحیه مادر با رجوع به دادگاه خانواده؛
 کودک‌آزاری (پرونده‌های مربوط به جمعیت امداد دانشجویی امام علی)؛
 نحوه اخذ حضانت فرزندان صغیر از ناحیه مادر با رجوع به دادگاه خانواده؛
 تعرفه لایحه اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، مصوب ۱۳۸۱/۴/۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام؛
 قانون کاهش ساعت کاری زنان دارای شرایط خاص؛
 حقوق وظیفه در مورد فرزندان و نوادگان اناث؛
 چگونگی دریافت حق اولاد؛
 برقراری تعادی بین وظایف شغلی و خانوادگی زنان
 چگونگی طرح دعوا برای اخذ نفقه معوقه.

تهران،
 خراسان
 رضوی،
 خوزستان،
 شهرستان
 ملارد،
 شهرستان
 پاکدشت،
 آذربایجان
 غربی،
 قزوین،
 شهرستان
 شهریار،
 سمنان

تهران،
خراسان
رضوی،
خوزستان،
شهرستان
ملارد،
شهرستان
پاکدشت،
آذربایجان
غربی،
قزوین،
شهرستان
شهریار،
سمنان

چگونگی طرح دعوا به منظور عزل قیم و تعیین قیم جدید؛
حق اولاد برای کارگران؛
مرخصی اولیاء کودکانی که به مهد کودک می‌روند و دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در مراکز
پیش‌دبستانی، دبستان‌ها و دبیرستان‌ها در مواقع اضطراری آلودگی هوا؛
کمک هزینه مهد کودک برای زنان کارمند دستگاه اجرایی فاقد مهد کودک دولتی به ازای هر فرزند
زیر شش سال در ضوابط اجرایی قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور؛
قرار جلب به دادرسی در ترک انفاق؛
کاهش ساعت کاری بانوان دارای شرایط خاص مقرر در قانون مربوطه؛
حضانت فرزندان صغیر یا محجور به مادران آنها؛
حضانت فرزندان مشترک بعد از انحلال واقعه نکاح؛
حضانت و نگهداری کودک زیر ۱۸ سال؛
حقوق شهروندی کودکان؛
اتاق‌های مادر و کودک به مبتکر و مبدع اتاق‌های مذکور در ایران؛
نحوه پیگیری نسبت به پایین بودن میزان نفقه تعیینی از ناحیه دادگاه در پرونده حضانت فرزندان
بعد از صدور حکم طلاق؛
تعرفه اقدامات معاونت رییس‌جمهور در امور زنان و خانواده در حوزه حقوق کودک؛
قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، مصوب
۱۳۹۸/۰۷/۰۲؛
مطالبه اجرت‌المثل ایام حضانت؛
اخذ شناسنامه ایرانی برای فرزند حاصل از ازدواج زن و مرد ایرانی و متولد در خارج از ایران؛
حضانت و نگهداری فرزند مشترک و حق ملاقات پدر؛
سلب حضانت از پدر در فرض سوءرفتار؛
دادخواست ملاقات فرزند مشترک؛
شناسایی کودکان آسیب‌پذیر؛
لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان، فرآیند تصویب آن؛

عناوین مشاوره‌های ارائه شده	استان
<p>ارائه مشاوره حقوقی حضوری در خصوص حق ملاقات فرزند با پدر در فرض طلاق توافقی، اعتراض به میزان ساعات ملاقات و امکان اعتراض به آن؛ هبه اموال به نام فرزند و نحوه تنظیم متن هبه‌نامه؛ نحوه مداخله‌گری مرکز فوریت‌های پلیس ۱۱۰ در خشونت خانگی؛ ترک نفقه زوجه و افراد واجبالنفقه و راه‌کار حقوقی نسبت به رفع آن؛ نحوه تنظیم دادخواست تمکین زوجه؛ موضوع نحوه طرح دعوای مربوط به سلب حضانت از پدر، اثبات عسر و حرج زوجه و مطالبه نفقه معوقه؛ تعرفه تخصص‌های پزشکی مربوط به احراز رشد جسمی و جنسی کودک برای تجویز ازدواج جهت بهره‌برداری در تنظیم لایحه اصلاح ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی اصلاحی مصوب ۱۳۸۱/۰۴/۰۱ مجمع تشخیص مصلحت نظام.</p>	<p>تهران، خراسان رضوی، خوزستان، شهرستان ملارد، شهرستان پاکدشت، آذربایجان غربی، قزوین، شهرستان شهریار، سمنان</p>

اعلام مواضع دفتر بررسی‌های امور حقوقی در رسانه‌های عمومی

دفتر بررسی‌های امور حقوقی معاونت رییس‌جمهور در امور زنان و خانواده، به جهت شرح وظایف خود با هدف اطلاع‌رسانی و گزارش‌دهی مستمر اقدامات قانونی این دفتر و نیز تنویر افکار عمومی، اقدام به انتشار نظر و دیدگاه‌های دفتر توسط رسانه‌های جمعی می‌کند. نمونه موضوع‌های مورد نظر گفتگوهای رسانه‌ای به شرح زیر می‌باشند:

- ♦ شرکت در جلسه خبری رسمی معاونت رییس جمهور در امور زنان و خانواده به جهت شروع به کار دولت دوازدهم (انتصاب معاون جدید رییس جمهور در امور زنان و خانواده) و ارائه برنامه های دفتر بررسی های امور حقوقی این معاونت به خبرنگاران، ۱۳۹۶/۰۵/۳۱؛
- ♦ نشریه زنان امروز، لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، بیمه ها و امیدها، شماره ۲۹، دی ماه ۱۳۹۶؛
- ♦ روزنامه سازندگی، تعرفه لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، تاریخچه تدوین و فرآیند تکمیل آن؛
- ♦ رادیو گفت و گو، برنامه فرهنگ، ماهواره و سبک زندگی، ۱۳۹۶/۰۶/۲۱؛
- ♦ روزنامه شرق، موعده شناسنامه (در موضوع تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی)، ۱۳۹۶/۱۰/۲۰؛
- ♦ روزنامه شرق، لایحه ای که نصف شد، ۱۳۹۷/۰۱/۲۳؛
- ♦ رادیو سلامت، برنامه نیم نگاه، حمایت از زنان قربانی اسیدپاشی؛ بیان اهم چالش ها و خلاءهای قانونی مربوط در سه سطح خسارات جانی، مادی و معنوی، ۱۳۹۷/۰۲/۲۳؛
- ♦ رادیو سلامت، برنامه نیم نگاه، تعرفه لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، تاریخچه تدوین و فرآیند تکمیل آن، رادیو سلامت، ۱۳۹۷/۰۳/۱۰؛
- ♦ رادیو سلامت، برنامه چشم انداز، لایحه اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، مصوب ۱۳۸۵/۰۷/۰۲، ۱۳۹۸/۰۵/۱۶؛
- ♦ خبرگزاری ایسنا، ازدواج کودک، آبان ماه ۱۳۹۸؛
- ♦ پایگاه خبری همدان آنلاین، لایحه تشدید مجازات پدر، ۱۴۰۰/۰۳/۰۵؛
- ♦ جامعه ۲۴، جزییات لایحه تشدید مجازات پدر در صورت قتل فرزند، ۱۴۰۰/۰۳/۰۳؛
- ♦ جامعه ۲۴، خاک سپاری «لایحه رومینا» در مجلس یازدهم/ آیا دولت و مجلس اصول گرا با تغییر قوانین مردسالارانه موافقت می کند؟، ۱۴۰۰/۰۳/۱۳؛
- ♦ خبرگزاری ایسنا، جزییات جدید از لایحه تشدید مجازات پدر مرتکب قتل فرزند تشریح شد، ۱۴۰۰/۰۴/۰۵؛
- ♦ تیتر شهر، تدوین لایحه ای برای کاهش مجازات های کودکان مجرم، ۱۴۰۰/۰۴/۱۲؛
- ♦ همشهری آنلاین، تدوین لایحه ای برای کاهش مجازات های کودکان مجرم، ۱۴۰۰/۰۴/۱۲؛
- ♦ خبرگزاری ایسنا، کودکانی که مصلحتشان زیر سایه کودک همسری جان می دهد، ۱۴۰۰/۰۴/۱۵.

معاونت ریاست جمهوری
در امور زنان و خانواده